

ВНЕСОК СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ПОЛІПШЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ КАТАСТРОФ ІЗ МАСОВОЮ ЗАГИБЕЛЛЮ ЛЮДЕЙ

В умовах сучасних гібридних війн і збройних конфліктів виникають нові виклики щодо забезпечення швидкого реагування експертних служб на ці події та їх ролі в розслідуванні катастроф із масовою загибеллю людей. Про необхідність узагальнення досвіду, який отримано за період АТО на Сході України, і визначення шляхів оптимізації роботи судових медиків в умовах операції Об'єднаних сил у тому самому регіоні нами нещодавно наголошувалося¹.

Застосування міжнародного досвіду в Україні з питань організації та проведення комплексних заходів при масовому травматизмі з метою ідентифікації особи посіло важливе місце на науково-практичній конференції з міжнародною участю, що відбулася в м. Одесі 10–11 травня 2018 р.

Крім того, Україна провела «Другий семінар з судово-медичної ідентифікації людини під час збройних конфліктів та катастроф», який відбувся 21–23 березня 2017 р. у м. Дніпрі за ініціативи делегації Міжнародного комітету Червоного Хреста в Україні та Асоціації судових медиків України. Провідною тезою стало застосування інтеграційного комплексного підходу під час упізнання невідомих осіб з обов'язковим застосуванням усіх доступних сучасних ідентифікаційних експертних методів. Також приділена увага принципам гуманітарним питанням дбайливого поводження із залишками загиблих, максимально поважного ставлення до рідних і близьких загиблих осіб².

На підставі своїх міркувань і цінного досвіду колег було взято за мету подальше вдосконалення взаємодії судово-медичної служби з іншими експертними службами та слідчо-оперативними співробітниками відповідних органів для швидкого й максимально повного та об'єктивного розслідування катастроф із масовою загибеллю людей.

Попереднє дослідження показало, що є потреба оптимізації роботи судових медиків в умовах масової загибелі людей. Ідентифікація особи при масових жертвах є ефективною при застосуванні саме комплексних заходів. Ідентифікація жертв потребує вдосконалення термінології та алгоритму дій експертних служб. Були показані види й засоби ідентифікації та наголошено на певному порядку сортування й маркування біологічного матеріалу під час ідентифікації та проведення судово-медичних експертиз. Також зроблено акцент на можливості моделювання слідчим часу, місця й механізму події на базі результатів ідентифікації, сортування масових жертв і проведених експертиз³.

Подальший розвиток стратегії й тактики у визначеному напрямі полягає в такому.

По-перше, пропонується створення тимчасової міжвідомчої організації з назвою «Штаб слідчо-експертних сил розслідування певної катастрофи з масовими жертвами» (далі – Штаб). Завданнями цього Штабу будуть такі: установлення причин катастрофи та її наслідків, а також механізмів її утворення та поширення (техногенні фактори, сили природи, людський фактор, комплекс цих та інших чинників); визначення кількості жертв і руйнувань, місць розташування жертв під час катастрофи та їх переміщення після неї; виявлення виживших потерпілих і їх пояснення й показання про подію; опрацювання заходів із запобігання такого типу катастроф у майбутньому.

Для здійснення визначених завдань формування Штабу забезпечити на основі щільного зв'язку та обміну інформацією між необхідними для розслідування службами різних відомств: Збройних Сил України; міністерств із надзвичайних ситуацій, охорони здоров'я, внутрішніх справ, юстиції; Генеральної прокуратури, Служби безпеки тощо. Керівництво Штабом доручити процесуальній особі з правоохоронних органів. Статус усіх інших членів Штабу повинен бути рівноправним і незалежним від керівництва відомства, яке їх направило до Штабу, зокрема, це стосується експертних служб.

По-друге, вінцем роботи Штабу буде класичний результат розслідування із з'ясуванням усіх обставин катастрофи та її наслідків, а також (це нове завдання, що ми ставимо) створення візуальної й віртуальної картини катастрофи шляхом моделювання на підставі численних доказів і пояснень виживших очевидців. Основними джерелами цього стане інформація різних членів Штабу (судово-медичних експертів, фахівців із надзвичайних ситуацій, криміналістів тощо): чітко визначена й зафіксована локалізація трупів і живих осіб; детальна фіксація механічних (термічних, вибухових та ін.) пошкоджень будівель, території, рослинності, ґрунту тощо; копіювання зазначеної інформації на мапі місцевості, де відбулася катастрофа, у 2D і 3D цифровому форматі. Оцифрована інформація відповідними фахівцями Штабу переноситься на індивідуальні бирки для кожного об'єкта. Обов'язково такі бирки передаються для живих постраждалих, яких евакуювали бригадами невідкладної допомоги.

¹ Шляхи оптимізації роботи судово-медичних експертів в умовах масової загибелі людей / А. О. Моргун та ін. *Суд.-мед. експертиза*. 2018. № 1. С. 38.

² Другий семінар з судово-медичної ідентифікації людини під час збройних конфліктів та катастроф / В. В. Войченко та ін. *Суд.-мед. експертиза*. 2017. № 1. С. 115–116.

³ Шляхи оптимізації роботи судово-медичних експертів в умовах масової загибелі людей. С. 45.

Після створення такої картини (далі – Карти) Штаб буде мати практично повне уявлення й візуальне підтвердження про таке: місце й час катастрофи; розташування всіх об'єктів; причини і механізми події, причини смерті, утворення тілесних ушкоджень, пошкоджень на місцевості та їх наслідки; візуальний портрет катастрофи завдяки віртуальному моделюванню, можливо, у виді фільму.

По-третє, наполягаємо на відновленні в Збройних Силах України судово-медичної служби в новому форматі – у вигляді стаціонарних і пересувних патолого-анатомічних судово-медичних лабораторій (ПАСМЛ)¹.

Таким чином, запропоновано певні оригінальні шляхи вдосконалення взаємодії судово-медичної служби з відомчими експертними службами та слідчо-оперативними співробітниками для швидкого й максимально повного й об'єктивного розслідування й моделювання катастроф із масовою загибеллю людей.

ВКЛАД СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ В УЛУЧШЕНИЕ РАССЛЕДОВАНИЯ КАТАСТРОФ С МАССОВОЙ ГИБЕЛЬЮ ЛЮДЕЙ

Моргун А. А.

В научном сообщении представлены предложения автора по существенному улучшению расследования катастроф с массовой гибелью людей путем организации тесного сотрудничества экспертных служб, правоохранительных органов и некоторых гражданских институтов, которые занимаются ликвидацией последствий катастроф. Предложено три нововведения: 1. Создание межведомственной организации – «Штаб следственно-экспертных сил расследования конкретной катастрофы с массовыми жертвами». 2. Виртуальная визуализация на карте местности результатов выявления объектов всеми службами с последующим моделированием катастрофы и ее последствий в цифровом формате. 3. Восстановление в Вооруженных Силах Украины судебно-медицинской службы в новом виде – стационарные и передвижные патолого-анатомические судебно-медицинские лаборатории.

CONTRIBUTION OF FORENSIC MEDICAL EXAMINATION IN IMPROVING INVESTIGATION OF CATASTROPHES WITH MASS DEATH OF PEOPLE

Morhun A. O.

The scientific message presents the author's suggestions to significantly improve the investigation of catastrophes with mass death of people by organizing close cooperation between expert services, law enforcement agencies and some civil institutions which are engaged in the liquidation of catastrophe consequences. The author proposes three innovations: 1. Creation of an interdepartmental organization – “Headquarters of investigative-expert forces for investigating a concrete catastrophe with mass victims”. 2. Virtual visualization of the objects detection results on the map by all services with the subsequent modeling of the catastrophe and of its consequences in a digital format. 3. Restoration of the forensic medical service in the armed forces of Ukraine in a new form – stationary and mobile pathology anatomical forensic medical laboratories.

УДК 340.624.6+343.983.7:616-074-091

Н. С. Коновал, аспірант кафедри судової медицини, медичного правознавства Харківського національного медичного університету, e-mail: natashenka0@mail.ru

ДАВНІСТЬ НАСТАННЯ СМЕРТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИЗНАЧЕННЯ

В. Д. Мішалов зі співавторами констатують, що для вирішення питання про давність настання смерті (далі – ДНС) людини судово-медична практика користується багатьма методами, але наразі немає таких методів, методик чи даних, які б однозначно й достатньо точно забезпечили визначення часу, що минув після смерті особи².

В. Т. Бачинський зі співавторами стверджують, що назріла необхідність пошуку новітніх методик, які б базувалися на класичних методах забору біологічних тканин і давали змогу об'єктивно й неза-

¹ Перспективи розвитку військової судово-медичної експертизи / А. О. Моргун та ін. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від дня народж. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України М. В. Салтєвського (Харків, 7–8 листоп. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 218–220.

² Визначення давності настання смерті у судово-медичній експертизі: метод. вказівки / уклад.: В. Д. Мішалов, Б. В. Михайличенко та ін. Київ, 2014. С. 5.